

Vechten voor de vrijheid

Prachtige film over Korea en dilemma's van de Koude Oorlog

Onze vrijheid moet worden bevochten, vonden Korea-strijders uit Nederland. *De Voorste linie* gaat over dilemma's en overtuigingen ten tijde van de Koude Oorlog.

DOOR TOM ROODUIJN

ROTTERDAM, 9 NOV. Hij vocht in de Tweede Wereldoorlog aan de Duitse zijde van het Oostfront en meldde zich begin jaren vijftig bij het Nederlandse detachement om in VN-verband de communisten uit Zuid-Korea te verjagen. Hij redde tal van strijdmakkers maar was na terugkomst als 'die vuile SS'er' niet welkom op reünies van oud-Korea-strijders. Dat is in een notedop het pijnlijke relaas van Jan Folmer, een van de zes militairen die in de film *De voorste linie* terugkijken op hun strijd in Korea.

De documentaire van Paul Cohen en Martijn van Haalen, die vanavond wordt uitgezonden, legt een verband tussen de Korea-oorlog en de Nederlandse militaire bijdrage aan de strijd in Afghanistan. Zo waarschuwt Korea-veteraan kolonel Schreuders de militairen bij hun vertrek naar Uruzgan op vliegveld Eindhoven: „Als je leven je lief is, bedenk altijd waar de vijand zich zal verstoppen. Kijk niet op, maar vooral naast de weg en als iemand sneuvelt, ga er niet gelijk met z'n allen omheen staan.” Bij een pilsje zegt deze ijzervreter even later laconiek dat hij het verlies van zijn manschappen in Korea vooral betreurt omdat daardoor de gevechtskracht afnam: „We waren al met zo weinig.”

De overige geïnterviewden ervoeren de gruwel en ontbering van het front wel degelijk aan den lij-

In Korea trachtten de VN het communisme te stuiten. (Foto VPRO)

ve. Een hunner, een voormalige commandant, schiet vol als hij zich zijn bezoeken aan de moeders van gesneuvelde strijdmakkers herinnert. Allen blijken andere, particuliere motieven te hebben gehad zich in deze verre oorlog te mengen. Zo was de half Indonesische, half Nederlandse adjudant na de machtsgreep van Soekarno in beide landen niet meer welkom; hij kreeg door deelname aan de strijd de mogelijkheid een Nederlands paspoort te verwerven.

Maar alle zes geïnterviewden in *De voorste linie* waren ervan overtuigd te strijden voor een goede zaak: de opmars van de communisten te stuiten betekende voor

hen in feite het voorkomen van een Derde Wereldoorlog. Aan hun motivatie droeg de Tweede Wereldoorlog in belangrijke mate bij, ongeacht of ze vonden dat ze toen te weinig, voldoende of het verkeerde hadden gedaan. Voor deze generatie was het een realiteit dat de wereldpolitiek op het slagveld wordt beslecht. En dat 'wij' destijds even grootmoedig moesten zijn als de Canadezen die 'ons' vijf jaar eerder hadden bevrijd.

Aanvankelijk, vertellen Cohen en Van Haalen, wilden ze een 'oral history'-film maken over één aspect van deze enigszins in de vergetelheid rakende oorlog: de felle strijd die is gevoerd om de herove-

ring van een heuvel met het nummer 325. Maar omdat hiervan te weinig getuigen te vinden waren, werd het een mozaïek over de drijfveren en het verwerkingsproces van deze veteranen. Als scharnierpunt fungeert het tragische verhaal van Jan Folmer, die het ongeluk had in een NSB-gezin op te groeien en ondanks zijn heldenmoed in Korea nooit genoegdoening kreeg. Op Folmer is aan het front zelfs een moordanslag gepleegd door een joodse medestrijder, die daarmee persoonlijk de jodenvervolgung wilde vergelden. Overigens werden de twee later gezworen kameraden. „Het leven van deze man is zo interessant”, zegt Paul Cohen, „dat we een hele film over hem hadden kunnen maken.”

De voorste linie is een prachtige film over dilemma's en overtuigingen ten tijde van de Koude Oorlog, verteld door mensen die ervan overtuigd waren dat onze vrijheid bevochten moest worden. Een mooi element in de film is ook, hoe de betrokkenen nu, elk op hun eigen manier, van die vrijheid genieten: de een met zijn hypermoderne tv-meubel, de ander met een Koreaanse auto vol snuffjes en de derde, een voormalige legerarts, door het spelen van Chopin in het reciteren van het Wilhelmus.

„Eens in de zoveel tijd”, licht Martijn van Haalen een onderliggend thema van de film toe, „dreigt ons te worden afgepakt wat wij belangrijk vinden. Zo worden nu de Amerikanen met de pech van een slechte achtergrond of opleiding naar Irak en Afghanistan gestuurd. Bij ons groeide de compassie met dit soort jongens, die er vroeger waren en gelukkig nu nog steeds.”

De voorste linie, VPRO, Ned. 2, 23.10-00.01u.

De Korea-oorlog is niet vergeten

Herinneringen van Nederlandse veteranen die vochten tegen 'het rode gevaar'

MONIQUE BRANDT

DE KOREA-oorlog, die op 25 juni 1950 begon, heet vergeten te zijn. Maar bij de Nederlandse veteranen die meevochten tegen 'het rode gevaar' dat net na de Tweede Wereldoorlog de nieuwe wereldorde bedreigde, is de emotie om wat ze toen meemaakten nog dagelijks aanwezig.

Paul Cohen en Martijn van Haalen praatten de afgelopen vier jaar met hen voor de film *De voorste linie* over de inval van Noord-Korea in Zuid-Korea. Dat de herinneringen nog springlevend zijn, wordt al heel snel duidelijk. 'Ik wil dat dit ophoudt, hij slaapt de hele week weer niet. Het verleden is voorbij,' tiert een boze echtgenote.

Even later zien we haar man zitten bij de oude legerarts. Samen dreunen ze met verstikte stemmen het Wilhelmus op. De diepe overtuiging dat ze wel moesten vechten, is er nog steeds. De felle strijd rond de 38ste breedtegraad werd door de meeste veteranen in de film immers gezien als een regelrechte bedreiging van de wereldvrede.

'De VN was voor mij heilig. Die zorgden voor wereldvrede, daar was ik trots op,' zegt oud-militair Rietdijk. 'Die mensen die daar het leven hebben gelaten, stierven voor het land, voor het volk, voor de westerse beschaving, die hebben gezorgd dat wij in vrijheid kunnen leven.'

Maar niet alleen idealisme dreef in totaal 3418 Nederlandse militairen, 1896 mariniers en duizenden

'Je gaat, want daarvoor ben je opgeleid.'

FOTO GPD

vrijwilligers de oorlog in. De zucht naar avontuur was voor een ander reden te tekenen voor een oorlog die uiteindelijk vele honderdduizenden levens zou opeisen: twee miljoen Noord-Koreaanse burgers en 200.000 soldaten, naar schatting 400.000 Chinezen – die zij aan zij vochten met Noord-Korea – 50.000 Amerikaanse soldaten en

bijna 120 Nederlanders. In VN-verband vochten zeventien landen mee onder McArthur tegen de communistische strijders. Ook na de wapenstilstand, die in juli 1953 werd gesloten, waren de schermutselingen nog niet voorbij.

Voor kolonel buiten dienst Schreuders was de oorlog een logische zaak: 'Je gaat, want daarvoor

ben je opgeleid. Net als de brandweer blij is als er een brandje is, omdat ze daarvoor zijn opgeleid. Daarbij was oorlog redelijk gewoon voor ons: we waren opgegroeid in oorlogstijd: de Tweede Wereldoorlog, Indonesië. Het begrip oorlog was voor ons niets abnormaals.'

Oud-sergeant Folmer had zo zijn eigen beweegredenen. De nu in Duitsland woonachtige Nederlander had tijdens de oorlog meegevochten bij de Waffen SS. In een krijgsgevangenkamp, tegen het einde van de oorlog, had men hem

DIEPE OVERTUIGING DAT ZE WEL MOESTEN IS ER NOG STEEDS

foto's getoond van concentratiekampen.

Hij vluchtte, ging naar huis en gooide zijn Duitse uniform weg. 'De wereld stortte in. Achter mijn rug gebeurden dingen waarvan je dacht dat alleen de communisten ze deden. *Wir haben es wirklich nicht gewusst.*' Zijn tijd in Korea zag hij als afbetaling van zijn schuld aan het Nederlandse volk.

Twee keer probeerden Nederlandse medesoldaten hem te doden. Als hij in de buurt kwam, werd er gezwegen. Maar door gevaarlijke reddingsoperaties wist hij respect te verwerven. 'Maar hoeveel afbetalingen je ook doet, het Nederlandse volk wil niet vergeven.'

Holland Doc, De voorste linie, Nederland 2, morgen, 23.05 uur.

Korea, de 'vergeten oorlog'

Naast 400.000 Chinezen, 200.000 Koreanen, 50.000 Amerikanen lieten in de Korea-oorlog ook nog eens 123 Nederlanders het leven. Idealisten en houwdegens van toen aan het woord in *De voorste linie* van Paul Cohen en Martijn van Haalen.

DOOR HAN CEELLEN

IN naam was het een *peace-enforcing* missie, maar eigenlijk was het gewoon oorlog,' zegt kolonel buiten dienst Schreuders. En: 'Na een aanval van de Chinezen waarbij aan onze kant zeventien doden vielen, was er echt geen tijd voor rouw. Je eerste gedachte was:

die klootzakken pakken we terug.' Nee, echt zachtzinnig ging het er niet aan toe in de Korea-oorlog, die begin jaren vijftig werd gevoerd tussen een uit zeventien landen bestaande VN-macht en een communistische alliantie van Noord-Koreanen en Chinezen. Dat blijkt trou-

wens ook wel uit het aantal slachtoffers: 123 Nederlanders, 50.000 Amerikanen en naar schatting 200.000 Noord-Koreanen en 400.000 Chinezen lieten het leven.

Meer dan een halve eeuw na afloop van het conflict hebben Paul Cohen en Martijn van Haalen (van onder andere *Hollandse Helden*, bekroond met een Gouden Kalf voor de beste korte documentaire 2001) een film gemaakt over de bijna vierduizend Nederlanders die in Korea dienden. Wat waren hun beweegredenen om aan de andere kant van de wereld te gaan vechten tegen het 'communistische gevaar'? Hoe denken ze daar nu over? En welke invloed hebben hun ervaringen gehad op hun verdere leven?

op dat moment heilig, die zorgden voor de wereldvrede.' Voor de ervaren vechtersbazen golden vanzelfsprekend andere motieven. De nog altijd kwiek ogende kolonel Schreuders wilde gewoon wel weer eens een partijtje matten, en een gewezen sergeant geeft eerlijk toe dat hij was op zoek naar wraak en avontuur. 'Mijn vader was vermoord door de Jap, mijn vrienden door de Indonesiërs en ikzelf was als Indische jongen nergens welkom.' Het laatste gold ook voor de meest opmerkelijke rekruten in het bataljon: voormalige NSB-ers en SS-ers. Al waren zij blijkens de film niet uit op wraak, maar juist op verzoening. Met hun inzet voor het vaderland hoopten ze zich te revancheren voor hun foute optreden een paar jaar eerder. Iets wat nauwelijks lukte, want de Hollander toonde zich weinig vergevingsgezind, en de voormalige collaborateurs werden door iedereen met de nek aangekeken. Het was dan ook een hele klus om ze voor de camera te krijgen, zegt Paul Cohen: 'Ze waren erg wantrouwig. EO's *Netwerk* heeft in mei dit jaar een uitzending gemaakt over SS-er John Folmer, die ook in onze film een prominente rol speelt. Daarbij hadden ze het interview doorsneden met een sidderende slang. Zo van: deze man is gevaarlijk. Daarna kroop 'ie natuurlijk meteen weer in zijn schulp. Gelukkig hebben we hem ervan kunnen overtuigen dat wij zijn verhaal iets zuiverder zouden brengen.'

Folmer is niet de enige die nog altijd met wonden uit het verleden rondloopt. Want tussen de regels door wordt duidelijk dat ook veel andere Korea-veteranen nog altijd met de oorlog bezig zijn. Iets wat zich uit in uiteenlopende symptomen als slapeloosheid, het vermijden van het onderwerp of het rijden in een (Koreaanse) Daewoo.

Ijzervreter

Kolonel Schreuders is een van de weinigen die ongeschonden uit de strijd lijken te zijn gekomen, en hij vervult dan ook nog altijd een rol binnen de krijgsmacht. De citaten waarmee dit stuk begint, komen uit een toespraak die Schreuders eerder dit jaar hield voor de manschappen die op het punt stonden af te reizen naar Uruzgan. Niet alle aanwezigen namen zijn adviezen overigens ter harte, want tijdens het praatje werd hier en daar druk gesmsd.

Dat de bejaarde ijzervreter de aandacht niet helemaal wist vast te houden is wellicht ook te wijten aan het feit dat de oorlog in Korea hier niet erg tot de verbeelding spreekt. Het conflict stond lang bekend als 'de vergeten oorlog', en daar komt pas de laatste jaren langzaam verandering in. In 2000 wijdde het geschiedenisprogramma *Andere tijden* een aflevering aan de oorlog, en ook het VPRO-radio-programma *OVT* zond onlangs een tweetal Korea-documentaires uit. Deels kwam dit gebrek aan aandacht voort uit de strenge censuur die de Nederlandse overheid in de jaren vijftig toepaste. In het eerste jaar haalde de oorlog nog regelmatig de voorpagina's. Maar naarmate de strijd vorderde, werd de berichtgeving schaarser, met als gevolg dat er relatief weinig beelden beschikbaar zijn. De niet zo verheffende rol van de Nederlandse pers werd in 2000 beschreven in het boek *Focus op Korea*.

Westerse waarden

Maar het lag niet alleen aan de censor, zegt Cohen. Ook de tijdgeest liet lang niet toe dat er met trots werd teruggeblikt op de Korea-missie. 'Er hing een luchtje om de Korea-oorlog, omdat die altijd werd geassocieerd met Vietnam, de foute oorlog die erna kwam, en die op basis van dezelfde dominotheorie werd gevoerd. In de jaren zeventig, waarin ik ben opgegroeid, kon je in Nederland niet zeggen dat je achter het optreden in Korea had gestaan. Maar zeker sinds de archieven van het Warschau-pact zijn opengegaan, en we hebben kunnen zien welke aanvalsplannen daar klaar lagen, denk ik dat er veel meer Nederlanders zijn die zeggen: het is goed dat de communisten toen een halt is toegeroepen. Wijzelf hebben tijdens het draaien een enorme sympathie gekregen voor dokter Van Meurs, een ouderwetse cultuurdrager die naar Korea ging om de westerse waarden te verdedigen. En ik denk dat heel wat mensen van mijn generatie zich tegenwoordig afvragen: had die GBJ Hilterman eigenlijk geen gelijk toen wij met zijn allen op het Museumplein stonden te demonstreren?'

Holland Doc: De voorste linie

► DONDERDAG, NED 2, 23.10-0.01 UUR
▷ www.hollanddoc.nl

Voor de eerste vraag leverde verrassende antwoorden op en dat heeft – zo laten de makers zien – veel te maken met het moment waarop de missie plaatsvond, en de militairen die zich als gevolg daarvan aanmeldden. Het speciaal opgerichte en geheel uit vrijwilligers bestaande Nederlands Detachment Verenigde Naties (NDVN) was namelijk een ratjetoe van anti-communistische idealisten en veteranen uit Nederlands-Indië en de Tweede Wereldoorlog.

In de documentaire maken we kennis met vertegenwoordigers van beide groepen. Zo toog de melancholieke, pianospelende legerarts b.d. dr Van Meurs naar het Verre Oosten 'voor volk en vaderland, en de westerse beschaving'. Een voormalig majoor ging om te strijden tegen 'communisme en dictatuur', en een derde omdat de Verenigde Naties het vroegen. 'Die waren

STOERE PRAATJES
TELEVISIE *De voorste linie*

De Groene 10-11
'06

Op de dag dat deze krant bezorgd wordt (daarna via Uitzending gemist) is *De voorste linie* van Paul Cohen en Martijn van Haalen in *Holland-Doc* (VPRO) een aanrader. Over 'onze' Korea-gangers. Die oorlog is verdrongen en met terugwerkende kracht besmet door Vietnam, bijvoorbeeld. En voor velen destijds al besmet doordat het contingent voor een (klein) deel bestond uit SS'ers die aan het Oostfront hadden gevochten, en uit deelnemers aan wat ooit 'politieonele acties tegen onrechtmatige rebellen' heette, maar wat meer en meer als koloniale oorlog werd gezien. Commentaarstem: 'Eens in de zoveel tijd moet op leven en dood gevochten worden. Voor de vrijheid, de breedbeeld-tv, de verkeersdrempels en al onze andere verworvenheden.' Eventjes VPRO-ironie, *business as usual*.

Dus hoe moeten we die fraaie Bach-klan-

ken interpreteren, aan de piano ontlokt door kolonel-arts buiten dienst dr. A.J. van Meurs? De documentaire begint en eindigt ermee. Verwijzing naar nazi's die moordden en prachtig Schubert zongen? Naar het beukenbos uit Goethes *Wanderers Nachtlied* dat tot *Buchenwald* werd? Gelukkig niet. Van Meurs' wereldbeeld, waarin het Wilhelmus tot verstikte stem leidt, mag het onze niet zijn, maar dat het ergens omging (commentaarstem: 'een leven in vrijheid en welvaart'), staat buiten kijf, kennelijk ook voor de makers. In die zin is *De voorste linie* een vorm van revisionistische geschiedschrijving. Want de tijden veranderen en daarmee de visie op vroeger tijden. Er vochten mensen met dubieuze motieven en met honorabele. Gruwelijks hebben ze allemaal meegemaakt, waaraan sommigen schuldgevoel en blijvend psychisch letsel overhielden. Zo niet majoor b.d. Van der Veer. 'Sommige van uw mannen zijn gesneuveld, wat vond u daarvan?' 'Storend. Ik had er toch al te weinig.' En dat stralend lachend. Met zulke types win je de oorlog, dat weer wel. Al maken zijn stoere praatjes weinig indruk op de Afghanistan-gangers die hij mocht helpen voorbereiden. Die lijken in de rats en met hun gedachten bij moeder, vrouw, meisje, kind – de watjes.

Verder is het verkiezingstijd. Net als bij het WK Voetbal pikt elk programma er zijn graantje van mee, met onthutsende gevolgen. Laat Rouvoet weten dat hij wel eens een poolbiljartje heeft gelegd, we kunnen er gif op innemen dat de man meermalen met de keu aan de slag moet. Is bekend dat Marijnissen een sportschool bezoekt, hij wordt daarheen geloodst om zijn kunsten te tonen en een aerobic-juf die nooit heeft gestemd tot inzicht te brengen. Gelukkig verdomt Jan het te sporten en vindt de juf hem een zo geweldige peer dat ze de parlementaire democratie omhelst en zal gaan stemmen. Wat? SP natuurlijk. Deprimerender nog de alom aanwezige 'stem des volks' over politici die van alles beloven maar niks doen, geen ballen hebben, louter zakken vullen of juist een mooi karakter hebben of 'een leuke vent' zijn. Ja, van Pim hebben we veel geleerd en zo kan het gebeuren dat al dit fraais onder meer dankzij Freek de Jonge tot ons komt (*Stemmingmakerij*). Zonder dat diens toch niet geringe persoonlijkheid merkbare meerwaarde oplevert.

Dan maar tips over helden van weleer. Een melancholiek portret van Hans van Mierlo door Hans Fels en Edmond Hofland, dat tegelijk een in memoriam voor D66 lijkt (16 nov., VPRO). Een kundig *Profiel* van Jan Schaefer (Maud Keus), politicus zoals die niet meer gemaakt worden: *In gelul kan je niet wonen* (15 nov., Human). Gek genoeg leveren archiefbeelden daarin ook heimwee op naar verdwenen en verdwijnende televisietijden: Sonja Barend, Hanneke Groenteman, Maartje van Weegen (geridiculiseerd maar kundig). De opvolgsters zie ik niet.

WALTER VAN DER KOOI

Radio & Televisie

→ 24
MORGEN Acteur
hitserie

Vechten voor een schoon geweten

DANIEL DWARSWAARD

Zie kwamen als mieren van de berg afgestromd. Als ware muskieten stortten de Noord-Koreaanse en Chinese soldaten zich op de vijand. De Nederlandse vijand welteverstaan. Tijdens de Korea-oorlog in 1950 vochten vierduizend Nederlandse soldaten onder de vlag van de Verenigde Naties tegen 'het communistische kwaad'. Wat bezielde een Hollandse jongen om vlak na de Tweede Wereldoorlog aan het front te verschijnen? Aan de andere kant van de wereld.

Op die vraag geeft de documentaire *De voorste linie*, gemaakt door Paul Cohen en Martijn van Haalen, antwoord. „Mijn vader is vermoord door de Jappen. Veel goede vrienden door de Indonesiërs,” vertelt een oorlogsveteraan. „Het was pure wraak. Natuurlijk is dat niet goed, maar het gebeurt. Het moest ge-

'De voorste linie' gaat over Nederlandse soldaten in Korea.

woon." Veel anderen vinden het een morele verplichting. De Amerikanen en Canadezen hebben ons toch ook bevrijd. Waarom zouden wij niets bijdragen aan de wereldvrede?

Het meest opvallende

motief van de ondervraagde oorlogsveteranen komt zonder twijfel van meneer Folmer, sergeant tijdens de oorlog in Korea.

Hij vocht voor een schoon geweten. Als ex-lid van de Waffen SS wilde hij door in

Korea voor Nederland te vechten schoon schip maken met zijn verleden. Tot twee keer toe werd er uit het Nederlandse kamp een aanslag op hem gepleegd. Eerst werd Folmer van boord afgegooid. Later probeerde een soldaat hem met een mes dood te steken.

Zijn bewijsdrift hielp hem overleven. Omdat hij zich volledig gaf, werd Folmer uiteindelijk geaccepteerd in het Nederlandse leger. „Ik vertrouwde hem voor geen meter,” zegt één van de veteranen in de documentaire. „Maar hij was de strijd-lustigste. Absoluut.”

De voorste linie geeft een mooi beeld over de motivatie van Nederlandse soldaten die in Korea voor de wereldvrede vochten. Een oorlog die bijna vergeten is, maar waar wel duizenden Nederlanders vochten voor eer en geweten.

De voorste linie, 23.10 uur, Ned.2